

12. Програма з навчальної дисципліни «Англійська мова» для підготовки фахівців в аграрних вищих навчальних закладах II-IV рівнів акредитації. – К. : Аграрна освіта, 2004. – 15 с.
13. Ружин К.М. Значення повторення лексичного матеріалу для формування мовленнєвої компетенції в процесі навчання іноземної мови / К.М. Ружин, О.О. Ніколова // Вісник ЗНУ : Педагогічні науки. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – № 1. – С. 135–139.
14. Сиденко В. М. Основы научных исследований / В. М. Сиденко, И. М. Грушко. – Харьков : Вища школа, 1977. – 200 с.
15. Скалкин В. Л. Коммуникативные упражнения на английском языке: пособие для учителя / В. Л. Скалкин. – М. : Просвещение, 1983. – 128 с.
16. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку на I курсе технического вуза / О. Б. Тарнопольский. – К. : Вища школа, 1989. – 160 с.
17. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения: учеб. пособие / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвит, 2004. – 192 с.
18. Тарнопольський О. Б. Навчання англійської ділової комунікації: особливості Business English, послідовність та базові принципи викладання / О. Б. Тарнопольський // Актуальні проблеми викладання іноземних мов у вищій школі: зб. наук. праць. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – С. 124–129.
19. Тарнопольский О. Б. Основы оптимизации обучения иностранному языку в неязыковом вузе : дис...доктора пед. наук : 13.00.02 / О. Б. Тарнопольский. – Одесса, 1991. – 432 с.
20. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.
21. A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area: Bologna Working Group on Qualifications frameworks [E - resource] / Ministry of Science, Technology and Innovation (February 2005). – Режим доступу:http://www.bolognabergen2005.no/Docs/00main.doc/050218_QF_EHEA.pdf.

УДК 378.18.062.1:316.61 (477)

ОБЪЕКТИВНИЙ СТАН ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Лісіна Г.С., викладач-стажист, Меркулова Н.В., викладач-стажист

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті розглядаються особливості процесу соціалізації студентів, визначається рівень впливу соціалізуючих факторів на студентів-першокурсників та основні умови поліпшення процесу соціалізації студентської молоді у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: соціалізація, вищий навчальний заклад, виховна робота, студенти.

Лісіна А.С., Меркулова Н.В. ОБЪЕКТИВНОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОЦЕССА СОЦИАЛИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ В СОВРЕМЕННОЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ / Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна.

В статье рассматриваются особенности процесса социализации студентов, определяется уровень воздействия социализирующих факторов на студентов-первокурсников и основные условия улучшения процесса социализации студенческой молодежи в вузе.

Ключевые слова: социализация, высшее учебное заведение, воспитательная работа, студенты.

Lisina A.S., Merkulova N.V. THE OBJECTIVE CONDITION OF THE STUDENTS' SOCIALIZATION IN MODERN HIGH SCHOOL / Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky, Ukraine.

This article reveals the features of the socialization process of students, determines the level of impact of socializing factors on first-year students and the basic conditions improving of the socialization process of students in high school.

Key words: socialization, higher education, educational work, students.

В умовах становлення України, утвердження подальшої демократизації життя, радикальної соціально-економічної реформи суспільства гостро постає питання про народження громадянина нової формації, свідомого, творчого, здатного до плідної праці в різних сферах суспільного життя. У підготовці такої людини особливу роль відіграє вищий навчальний заклад, де формується майбутнє нації, її суспільний і

культурний генофонд, що, у свою чергу, виступає надійним чинником утвердження прогресивного в розвитку держави, удосконалення людських стосунків. Тому виявлення специфіки соціального становлення студентів в сучасних умовах є однією із актуальних проблем педагогічної науки.

За останнє десятиріччя докорінно змінилися цілі і завдання виховання студентської молоді, зміст цього процесу, методи і умови соціального становлення особистості. Все це потребувало певної переоцінки того стану, який склався у вищій школі, і здійснення пошуків нового підходу до вихідних позицій у вихованні студента. У результаті викристалізувався складний аспект у становленні особистості студента – соціалізація як об'єктивний соціально-педагогічний процес.

Соціалізація – процес залучення індивіда до системи соціальних стосунків його соціального досвіду [2, с. 270]. При цьому вищий навчальний заклад як соціальний інститут виступає важливим і незамінним фактором мікросередовища, індивідуалізує процес соціалізації і відіграє в ньому домінуючу роль.

На думку О.В. Петрунько, головне завдання соціалізації полягає в самовідтворенні суспільства, постійному відновленні його соціальної структури (взаємопов'язаних соціальних ролей і статусів, ідеалів і цінностей, правил і норм, соціальних інституцій тощо) [3, с. 20].

Проблеми, що виникають у процесі соціалізації студентської молоді, у сучасному соціумі поділяють на дві групи:

1. Соціальні молодіжні проблеми: визначення ролі та місця молоді в сучасному суспільстві; формування ціннісних орієнтацій та їх моральних пріоритетів; становище на ринку праці; забезпечення молоді певного освітнього рівня; політичні орієнтації та електоральна поведінка молоді.
2. Особистісні проблеми молоді: пошуку сенсу життя; професійне самовизначення; кохання; створення власної сім'ї; взаємостосунки з дорослими та однолітками; здоров'я молодих людей [1, с. 53].

Результати спеціальних педагогічних досліджень різних аспектів впливу соціального середовища (сім'ї, навчального закладу і громадських організацій, культури, мистецтва, засобів масової інформації тощо) на формування особистості студента відбито у працях Н.П. Бондаренка, М.П. Іщенко, Л.Г. Коваль, О.А. Кузьменка, А.В. Мудрика, В.А. Сапогова та ін.

Характеристика процесу соціалізації як системи, розробка основ її теорії, дослідження соціально-педагогічної природи системи соціалізації простежується у працях О.В. Балакиревої, А.С. Волович, М.Ф. Головатого, В.С. Ільїна, В.В. Касьянова та ін.

Одним зі складних багатограних завдань, що стоять перед вищими навчальними закладами, є створення умов для розвитку і становлення особистості в різних соціумах життєдіяльності молоді, які мають органічну єдність потреб та інтересів як суб'єктів виховання, так і суспільства. Тому саме у світлі вищезазначених тенденцій суспільного розвитку проблема соціалізації студентської молоді набуває актуальності і є найважливішим показником всебічної взаємодії суб'єктів виховного процесу. Виходячи з цього, метою нашої статті є дослідження процесу соціалізації студентів у сучасній вищій школі.

Питання виховання студентської молоді є і залишається в центрі уваги діяльності всіх можливих державних і недержавних інституцій.

Відправним, методологічним документом виховної роботи у вищих навчальних закладах освіти стала концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти [4].

У концепції окреслено і головну мету виховання студентської молоді, яка полягає в набутті молодим поколінням соціального досвіду, успадкуванні духовних надбань українського народу, формуванні у молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина України, розвиненої духовності, правової, естетичної та екологічної культури.

Об'єктом виховної роботи є всі студенти університету, в тому числі студенти, які працюють у Радах самоврядування на факультеті, в гуртожитку, беруть участь у художній самодіяльності, у роботі клубів; групи чи окремі студенти з поведінкою, свідомістю, нахилами підвищеного ризику, групи студентів за соціальним, сімейним, моральним станом, місцем проживання.

Суб'єктом виховної роботи виступають: ректорат університету, як організатор виховної роботи в цілому; керівники та відповідальні працівники управлінських структур, Рада університету з питань виховної роботи серед студентів, деканати факультетів, колективи всіх кафедр, куратори академічних груп, всі викладачі, співробітники університету.

Виховний вплив має бути спрямований, насамперед, на особистість студента, а через нього – на академічну групу. Саме студент перебуває в центрі навчально-виховного процесу як під час навчальної, так і в позанавчальній діяльності (самостійна, наукова робота, виробнича практика тощо).

Організація виховного процесу як складового компонента процесу соціалізації студентської молоді в Мелітопольському державному педагогічному університеті ім. Б.Хмельницького, на базі якого

здійснювалося науково-експериментальне дослідження, передбачає системний, людинознавчий та особистісний підходи з урахуванням специфіки факультетів, спеціалізації; максимальне залучення до навчально-виховного процесу всього професорсько-викладацького складу; проведення соціологічних досліджень з вивчення рівня вихованості, духовності, культури студентів та розвитку колективів.

Сьогодення вимагає від вищої школи не простого підвищення рівня професійної підготовки фахівців, а якомога швидшого переходу до підготовки спеціалістів нового типу, здібних ефективно і гнучко реагувати на зміни соціальних, економічних, технологічних умов виробництва.

Відповідальна й незаперечна роль належить інституту кураторів академічних груп студентів, основними завданнями якого є: розвиток студента як фахівця й особистості, його нахилів, здібностей, інтелектуальності; забезпечення професійно-трудової підготовки майбутнього спеціаліста; формування в студента загальнолюдської моралі, духовності і культури, що визначаються суспільними та національно-культурними потребами.

Основною метою діяльності куратора академічної групи, на нашу думку, є створення сприятливих умов для формування особистості громадянина України в тому соціальному середовищі, де перебувають студенти.

Звичайно, посиленню соціального становлення студентів сприяє також прискорення адаптаційних процесів серед першокурсників. Адже вступ до навчального закладу – це зміна соціального оточення, набуття нового статусу, відсутність референтної групи, докорінна реорганізація режиму навчання, збільшення обсягу самостійної роботи, підвищення вимог – все це вимагає від учорашнього абітурієнта інтенсивного входження в нове оточення, в нові умови навчально-виховної діяльності [5].

У нашому дослідженні ми зробили аналіз шляхів подолання труднощів соціальної адаптації студентів першого курсу. Студентам було запропоновано відповісти на питання, які відображають стан впливу на них соціалізуючих факторів: фактори впливу на процес соціалізації першокурсників; рівень обізнаності студентів-першокурсників про функціонування структури університету; вплив різних об'єктивних факторів соціалізації.

За результатами анкетування по першому питанню, більшість респондентів (34,1%) вважають, що вони пристосовуються до нових умов життя у вищому навчальному закладі і вирішують нагальні питання самостійно. Досить низькі показники у соціалізуючому процесі першокурсників посідають такі фактори, як друзі (6,3%), староста (11,3%) та куратор (12,6%). Так, кожного року на базі нашого університету проводиться конкурс на кращого куратора та старосту групи. Таким чином створюється мотивація на активне включення в життя групи зокрема і університету взагалі, що позитивно впливає на процес соціалізації студентів.

Багато в чому, на нашу думку, професійна підготовка майбутніх фахівців залежить від рівня поінформованості про функціонування структури університету. Саме від рівня володіння інформацією про місце знаходження та функціонування різних служб університету залежить вміння швидко знаходити потрібні для навчання матеріали і послуги. Ми визначили, що у студентів першого курсу досить високий рівень обізнаності.

Досить низький показник – 43 % респондентів свідчить про недостатню обізнаність діяльності і місця знаходження студентських гуртків як осередку розкриття творчих здібностей і обдарувань студентської молоді. Так, на базі нашого навчального закладу існує ціла низка різноманітних гуртків: театр моди «Катрін», КВК, студія західних танців, аеробіка, спортивні секції та інше. Студенти, які займаються в цих гуртках неодноразово ставали переможцями всеукраїнських та міжнародних конкурсів та фестивалів.

Аналізуючи отримані дані по третьому питанню анкетування, де розглядався і визначався рівень впливу факторів соціалізації студентів у вищому навчальному закладі, можна відзначити, що пріоритетними факторами соціалізації студенти-першокурсники вважають організацію дозвілля (82%), керівництво з боку адміністрації вишу (78%) та самоуправління з боку академічної групи (74%). Аналіз даних відображено в таблиці 1.

У результаті проведення експрес-опитування нами було виявлено також деякі пропозиції і побажання студентів щодо бажаних і можливих організаційних форм діяльності студентів у позанавчальний час, які сприяють процесу адаптації і соціалізації студентів у нових умовах, а саме: зустрічі з викладачами – 60,9%, спілкування із старшокурсниками – 18,4%, організація концертів, виставок – 15%, дискотеки, вечори відпочинку – 21%, конкурси – 2,5%, пікніки – 2%.

Кожного року в нашому університеті проводяться такі організаційно-виховні заходи: університетський конкурс «Дебют першокурсників», конкурс краси та грації «Міс університет», «Містер університет», фестиваль студентської естрадної творчості «Університетські зорі», конкурс педагогічної майстерності

«Я вчитель-професіонал», виступи кінноспортивних секцій університету та інше. Таким чином створюються всі необхідні умови в області дозвіллевої діяльності для сприятливої соціалізації студентів.

Таблиця 1 – Показники впливу різних об'єктивних факторів соціалізації на студентів університету (соціально-гуманітарний факультет)

№	Показники впливу	Рівень впливу (%)		
		Низький	Середній	Високий
1	Інформація про права та обов'язки студента	43	21	36
2	Керівництво з боку адміністрації ВНЗ (деканат, ректорат)	5	17	78
3	Професіоналізм викладачів	12	23	65
4	Самоуправління з боку академгрупи (староста, студентський комітет)	12	14	74
5	Медичне обслуговування	40	13	47
6	Організація дозвілля	2	16	82

Наукова діяльність займає не менш важливіше місце в житті студентів нашого університету. Так, кількість всеукраїнських та міжнародних наукових публікацій студентів з кожним роком зростає, що свідчить про підвищення активності серед студентів.

Було також виявлено, що протягом навчання в університеті в студентів змінюється співвідношення зовнішніх і інтелектуальних цінностей. Так, розумові якості стають більш цінними (від 18,7% на I курсі до 75% на III), а зовнішня привабливість втрачає своє значення (від 27% на I курсі до 0 – на IV курсі).

Оптимальною передумовою формування духовного світу і задоволення морально-етичних потреб особистості є наявність вільного часу і цілеспрямованого його використання. Водночас духовні цінності молоді людини зумовлюють її вибір на користь того чи іншого способу проведення дозвілля. На духовний світ студентів значною мірою впливає найближче оточення, адже за даними соціологічної лабораторії університету майже 84% опитаних зазначили, що краще проводити вільний час з друзями. Поширеними серед студентів способами проведення дозвілля є відвідування нічних клубів, розважальних центрів (53,1%), перегляд телевізійних програм, Інтернет-ресурсів (52,4%), заняття спортом, туризмом (44,8%).

Практичний досвід і спостереження доводять, що недостатній рівень розвитку духовності, моральних якостей і загальної культури студентської молоді викликає, у свою чергу, прояви агресивності, жорстокості, антигромадської поведінки та інших негативних явищ у студентському середовищі. Про це свідчать результати опитування: проблема шкідливих звичок турбує 90% студентів; близько 41% респондентів зазначили, що зовсім не вживають алкогольних напоїв, проте серед опитаних 20,4% можуть дозволити собі з'явитись в нетверезому стані в громадських місцях, 75% студентів стверджують, що вони зовсім не палять. Позитивним явищем виявилось те, що майже 99% студентів соціально-гуманітарного факультету, за їх відповідями, не вживають і ніколи не вживали наркотиків.

Профілактика негативних явищ серед студентів, на нашу думку, як і вся соціально-виховна робота повинна бути, насамперед, спрямована на формування життєвої позиції, розвиток соціальної активності, виявлення та реалізацію внутрішніх сил та можливостей кожного. А це стає можливим у процесі залучення студентів до різних видів особистої та соціально значущої діяльності. Але, на жаль, як свідчать показники опитування, лише 54% першокурсників є активними організаторами власного відпочинку та дозвілля своїх друзів; близько 43% проявляють ініціативу при вирішенні проблем своїх друзів. Лише третина першокурсників бере активну участь у суспільно-громадській діяльності університету (наукові гуртки, різні клуби, команди КВК, жанрові об'єднання художньої самодіяльності тощо).

Соціалізацію студентів в умовах академічної групи ми характеризуємо як такий стан взаємовідносин особистості і групи, при якому особистість без довготривалих зовнішніх і внутрішніх конфліктів продуктивно виконує свою основну діяльність. Особливу роль при цьому відіграє психологічний комфорт, що призводить до зближення людей, до згуртованості групи.

З метою виявлення наявності чи відсутності психологічного комфорту у групі нами було проведено експериментальну перевірку серед студентів I–IV курсів соціально-гуманітарного факультету. Основні завдання: виявлення студентами морально-психологічного мікроклімату в їхньому мікросередовищі.

Як показали результати опитування (див. табл. 2), хороші і дружні стосунки є нормою спілкування в студентському колективі. У середньому із загального числа опитаних біля 35% вважають, що взаємовідносини між студентами є хорошими і безконфліктними.

Таблиця 2 – Показник позитивних взаємостосунків між студентами

У середньому	I курс	II курс	III курс	IV курс
35%	23%	42%	35%	36%

Так, кожного року в нашому університеті проводиться конкурс «Краща академічна група», що сприяє взаємодії міжособистісних відносин в групі, а також психологічному комфорту кожного члена колективу.

Соціалізацію студентської молоді ми визначаємо як процес і результат активного пристосування та функціонування (життєдіяльності) особистості в умовах нового соціального середовища або нової соціальної ситуації, що проявляється у засвоєнні норм та вимог, що діють у мікросередовищі і суспільстві, в оволодінні відповідними формами і засобами діяльності.

Прояв незадоволення соціальних потреб студентів при перебуванні в новому соціальному мікросередовищі, як виявилось, полягає в недостатньому врахуванні педагогами вищої школи індивідуальних особливостей першокурсників, у їх слабких міжособистісних зв'язках, у недостатньому формуванні навчально-мотиваційної сфери, у відсутності інформаційного забезпечення для достатнього рівня адаптивності студентів.

Отримані дані дозволяють висловити думку про те, що і позитивні, і негативні показники змушують не просто аналізувати їх, а шукати нові шляхи, умови, форми роботи зі студентами, враховуючи при цьому їх тимчасовий термін навчання в університеті. Зважаючи на те, що процес соціалізації як специфічний період у розвитку і становленні особистості є особливо значущим, то досить важливо виявити і закріпити орієнтири поведінки та світогляду студентів, які сприятимуть у подальшому можливому прояву їхньої власної незалежності, впевненості, прояву творчих здібностей і конструктивних бажань.

Аналіз результатів опитування студентів, спостереження та наш досвід роботи дають право стверджувати, що управління навчально-виховною діяльністю студентів у вищому навчальному закладі є значною і складною педагогічною проблемою періоду соціалізації студентської молоді і передбачає конструктивне й оперативне втручання, а також визначення змісту і мети навчально-виховної роботи, характеру міжособистісних стосунків, корекцію інтегрованих зв'язків і таких цілей і перспектив, які мають підняти соціальну значущість як індивідуальної, так і групової діяльності студентів.

На нашу думку, поліпшення і ефективність процесу соціалізації студентської молоді у вищому навчальному закладі можливе з урахуванням і дотриманням таких основних умов:

- розробка системи самоврядування студентів з метою розкриття їхнього творчого потенціалу, репрезентації прав, обов'язків та інтересів студентів у стосунках із адміністративними підрозділами та громадськими організаціями університету;
- налагодження роботи кураторів академічних груп та організація їх навчання й обміну досвідом (методичні наради, семінари, педагогічні читання, круглі столи, дискусії, рольові ігри, тренінги тощо);
- створення студентської соціальної служби університету з метою вивчення стану виховної роботи, запитів та інтересів студентів та вироблення нової стратегії і тактики їх соціального виховання;
- розробка організаційних форм роботи для стимулювання кожного студента займатися самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова І.М. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / І.М. Богданова. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
2. Введення у професію соціального педагога: навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів / [за заг. ред. М.І. Приходько, О.В. Федорової]. – Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 276 с.
3. Петрунько О.В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіасередовищі: Монографія. – Полтава : ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2010. – 480 с.
4. Робоча книга вихователя. Вип. 1 / [укл. О.І. Тимчик, В.І. Уруський]. – Тернопіль : ТОШПО, 2000. – 300 с.
5. Смирнов С.Д. Педагогіка и психология высшего образования: от деятельности к личности: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / С.Д. Смирнов. – М.: Академия, 2001. – 304 с.